

Aandachtspunten en aanbevelingen voor het omnibusvoorstel van de Europese Commissie

Maart 2025

De wijzigingen, die zonder enige bewijsvoering, worden gepresenteerd in het omnibusvoorstel I, staan lijnrecht tegenover het originele CSDDD voorstel vanuit de Europese Commissie. Het originele voorstel was, in tegenstelling tot het overhaaste en ondemocratische Omnibusproces, wel tot stand gekomen door gebruik van bewijs, impact assessments en stakeholderconsultaties. Deze poging om de verschillende wetten op elkaar af te stemmen leidt tot ineffektieve wetgeving, met nadelige gevolgen voor arbeiders, boeren en gemeenschappen in waardeketens, klimaat en milieu. Het internationaal erkende normenkader van de OESO-richtlijnen en de UNGP's komt zo steeds verder uit zicht. De Nederlandse regering en het Nederlandse bedrijfsleven hebben zich altijd voorstander getoond van de CSDDD. Het is belangrijk dat Nederland zich blijft inzetten om de essentiële onderdelen voor een effectieve CSDDD overeind te houden. Het MVO Platform geeft hiervoor aanbevelingen.

De due diligence verplichting wordt beperkt

Een van de grootste bezwaren bij de Omnibus is dat er geen inzicht meer gevraagd wordt in de waardeketens. Daarmee verdwijnt grotendeels de due diligenceverplichting. Het omnibusvoorstel vereist alleen impact assessments bij directe zakelijke partners met meer dan 500 werknemers en tot VSME beperkte informatie bij kleinere directe zakenpartners. Een beoordeling van de activiteiten van indirecte zakenpartners is alleen in bepaalde omstandigheden vereist: wanneer er plausibele informatie is die suggereert dat er nadelige effecten zijn of kunnen ontstaan in de activiteiten van een indirecte zakenpartner. Of als het bedrijf de 'indirecte' aard van de zakenrelatie kunstmatig heeft gecreëerd om een effectbeoordeling in het kader van de CSDDD te vermijden.

De wijzigingen in artikel 8 tasten het begrip van due diligence en ketenverantwoordelijkheid aan. De voorgestelde wijzigingen in artikel 8 creëren bovendien verwarring en rechtsonzekerheid, terwijl deze de risico's op mensenrechtenschendingen en milieuschade niet verminderen. Het MVO Platform is geen voorstander van deze voorgestelde wijziging om meerdere redenen:

- **De voorgestelde aanpak schept meer verwarring in het due diligence proces en wijkt af van internationale standaarden.** Maatschappelijke organisaties, vakbonden en bedrijven werken volgens internationale normen, zoals de OESO-richtlijnen en de UNGP's. Hierin is opgenomen hoe bedrijven met een brede en gedegen risicoanalyse in kaart kunnen brengen waar significante risico's voor mens en milieu zich bevinden en hoe zij deze kunnen aanpakken. Deze aanpak wordt al meer dan tien jaar door koploper bedrijven gehanteerd. Het omnibusvoorstel zorgt dat er meer verwarring zal ontstaan over verschillende normenkaders die straks naast elkaar gaan bestaan. Het is risicovol te tornen aan de internationale consensus over de verantwoordelijkheden van het bedrijfsleven met betrekking tot mensenrechten en milieu. Zowel het MVO Platform als de Nederlandse overheid hebben herhaaldelijk het belang en de relevantie van de OESO-richtlijnen onderschreven.

- **Alleen onderzoek doen naar directe leveranciers (tier 1) is geen due diligence.** De meeste mensenrechtenschendingen en milieuschade vinden plaats verder in de upstream of in de downstream waardeketen. Denk aan kinderarbeid bij spinnerijen of dwangarbeid in de mijnen. Voor robuuste due diligence volstaat het niet dat alleen directe toeleveranciers worden meegenomen. Zolang bedrijven alleen worden geacht om onderzoek te doen naar een beperkte groep directe toeleveranciers, is er geen sprake van ketenverantwoordelijkheid. De wijzigingen in artikel 8 zorgen bovendien voor een vergroting van ineffectieve administratieve lasten, zonder daling van mensenrechtenschendingen en milieuschade. Dit betekent dat bedrijven meer zullen vertrouwen op het gebruik van codes of conduct, audits, certificering en contractuele garanties, zonder dat er een betekenisvolle dialoog plaatsvindt over de gevolgen voor mens en milieu die zich kunnen voordoen buiten directe toeleveranciers. De jarenlange ervaring van onze leden leert ons dat je met contractuele garanties of audits niet alle misstanden naar boven haalt en geen lerend vermogen opbouwt over hoe misstanden voorkomen kunnen worden.
- **Gebruik VSME standaard is onvoldoende bij het uitvoeren van due diligence.** De Voluntary Small and Medium Enterprise (VSME) standaard is onder de CSRD ontwikkeld als vrijwillig duurzaamheidsrapportagekader voor kleinere bedrijven die te maken krijgen met informatieverzoeken van financiële instellingen en zakenpartners. De standaard is niet afgestemd op de UNGP's en de OESO-richtlijnen reduceert de rapportage op mensenrechten in feite tot een paar maatstaven over het eigen personeelsbestand. Daarmee vormt de VSME een belemmering voor het uitwisselen van kritieke informatie tussen bedrijven en hun leveranciers over negatieve effecten op mensenrechten betreffend werknemers in waardeketens en getroffen gemeenschappen. De VSME is daarmee volstrekt ontoereikend om mensenrechtenschendingen en milieuschade in kaart te brengen.
- **Onduidelijkheid rondom het begrip 'plausibele informatie' leidt tot inefficiënt gebruik van bedrijfsmiddelen.** Er wordt gesteld dat bedrijven een indirecte zakenpartner moeten onderzoeken als er 'plausibele informatie' is. Dus of er gegronde kennis is, die erop wijst dat er (mogelijk) een nadelig effect optreedt. Als bedrijven de wet verkeerd interpreteren, is het risico dat zij het voornamelijk als hun taak zien om gedragscodes te verzamelen en (alle) tier 1-leveranciers te controleren, in plaats van het nemen van effectievere, praktische maatregelen dieper in de keten die bijdragen aan het écht aanpakken van risico's op mensenrechtenschendingen en milieuschade. Het zorgt ervoor dat bedrijven gaan handelen naar de vraag of de drempel van 'genoeg plausibele informatie' behaald is. Hierbij is het risico dat verschillende bedrijven tot verschillende antwoorden komen voor dezelfde situatie in de waardeketen.
- **Maatschappelijke organisaties, vakbonden en media krijgen de onmogelijke taak om in 'plausible informatie' te voorzien.** In het omnibusvoorstel worden bedrijven niet langer gestimuleerd om actief op zoek te gaan naar geloofwaardige informatie dieper in de keten. In het ergste geval moedigt de wet bedrijven zo zelfs actief aan om niets te weten te komen over eventuele misstanden (en dus in feite weg te kijken van misstanden). Dit zorgt voor rechtsonzekerheid, want bedrijven worden terecht wel geacht misstanden te onderzoeken als zij daar door een derde partij op gewezen worden. Het is juist in het belang van bedrijven dat zij actief risico's in hun gehele waardeketen in kaart brengen en zich niet afhankelijk maken van monitoring of meldingen van stakeholders. Bedrijven moeten zelf structureel en risicogericht op zoek gaan naar potentiële misstanden in hun keten. Bovendien plaatst deze wijziging onnodige en disproportionele druk op maatschappelijke organisaties en de media om bedrijven te wijzen op misstanden in hun keten. Hoewel het MVO Platform de rol van maatschappelijke organisaties in het monitoring van bedrijven van groot belang acht, hebben maatschappelijke organisatie en de media slechts beperkte ruimte (civic space), middelen en toegang tot informatie om een dergelijke rol te spelen. Het is nadrukkelijk aan bedrijven om zelf de risico's voor mens, klimaat en milieu in kaart te brengen en mensenrechtenschendingen en milieuschade te identificeren.

Het EU-brede civiele aansprakelijkheidsregime is geschrapt

In het Omnibus-voorstel zijn geharmoniseerde EU-voorwaarden voor wettelijke aansprakelijkheid geschrapt. Het omnibusvoorstel trekt de verplichting voor lidstaten tot het bieden van de mogelijkheid tot representatieve acties door vakbonden of ngo's in. Dit verhoogt de belemmering voor toegang tot recht en verzwakt de positie van rechthebbenden ernstig.

De effectiviteit van de CSDDD om misstanden in waardeketens aan te pakken hangt in grote mate samen met een goed toezicht- en handhavingssysteem. Hieronder valt de mogelijkheid voor civiele aansprakelijkheid voor schade die resulteert door nalatigheid in het uitvoeren van gepaste zorgvuldigheid. Het MVO Platform is kritisch op deze voorgestelde wijziging vanwege een aantal punten:

- **Coherentie tussen lidstaten niet meer gewaarborgd.** Het is van belang dat Nederland in Europees verband blijft pleiten voor behoud van dit gehele artikel. Dit voorkomt fragmentatie en biedt duidelijkheid en rechtszekerheid aan zowel bedrijven als belanghebbenden in de keten. Deze wijziging creëert een ongelijk speelveld.
- **Vertegenwoordiging door vakbonden of maatschappelijke organisaties.** Europese lidstaten hebben vanuit de UNGP's de verantwoordelijkheid om belemmeringen weg te nemen voor slachtoffers van misstanden in de waardeketens van Europese bedrijven. Het MVO Platform wil benadrukken dat (buitenlandse) rechthebbenden zich doorgaans in een zeer nadelige positie bevinden ten opzichte van (grote) ondernemingen wat betreft de toegang tot informatie en kennis over juridische mogelijkheden voor remedie. Ook het College voor de Rechten van de Mens constateerde dit in het Nationaal Baseline Assessment voor het Nationaal Actieplan voor Mensenrechten en het Bedrijfsleven. Het blijft daarom uitermate belangrijk dat vertegenwoordiging door vakbonden of maatschappelijke organisaties behouden blijft.

Implementatie van klimaattransitieplannen is afgezwakt

Door artikel 22 aan te passen aan het taalgebruik in de CSRD zwakt het omnibusvoorstel de verplichting om een klimaattransitieplan te implementeren af. Het is belangrijk in ogenschouw te houden dat de CSDDD en CSRD twee verschillende instrumenten, met twee verschillende doelen zijn, waar verschillende verplichtingen uit voortkomen. Waar de CSRD rapportageverplichtingen voor bedrijven vaststelt, heeft de CSDDD als doel om een implementatieplicht voor due diligence en klimaattransitieplannen vast te stellen.

- **De formulering in het omnibusvoorstel leidt tot juridische onduidelijkheid** op over de verplichting in hoeverre een klimaattransitieplan moet worden geïmplementeerd en wanneer er sprake is van voldoende 'implementation actions, planned and taken' om aan de verplichting van artikel 22 te voldoen. Deze formulering in het omnibusvoorstel laat veel ruimte voor interpretatie en schaadt het gelijke speelveld, omdat er bij transpositie in nationale wetgeving verschillen kunnen ontstaan tussen lidstaten en tussen bedrijven in hun interpretatie van hun verplichting.
- **Deze wijziging in het omnibusvoorstel geeft een zorgwekkend signaal af aan het bedrijfsleven** dat klimaatverandering niet langer een prioriteit is waarvoor dringende actie nodig is. De aard van het klimaattransitieplan en van 'best efforts' wordt gewijzigd, wat zal leiden tot rechtsonzekerheid. Dat terwijl bedrijven juist nu klimaattransitieplannen moeten uitvoeren om de klimaatdoelen van het Parijsakkoord te halen.

Inperken van stakeholderbetrokkenheid

Het omnibusvoorstel introduceert een meer restrictieve definitie van belanghebbenden en beperkt deze in essentie tot degenen die direct getroffen worden door bedrijfsactiviteiten, of die van dochterondernemingen of zakenrelaties, waaronder werknemers, vakbonden en lokale gemeenschappen. Door deze beperkende definitie van belanghebbenden worden bedrijven nu niet meer geacht maatschappelijke organisaties zoals ngo's, milieuorganisaties, consumentenorganisaties, en mensenrechteninstututen te consulteren. Ook hoeven bedrijven volgens artikel 13.3 naast directe stakeholders, alleen 'relevante stakeholder' te raadplegen. Dit geeft bedrijven te veel discretie om te bepalen welke stakeholders zij als 'relevant' zien. Daarnaast zijn de vereisten voor de betrokkenheid van belanghebbenden in twee fasen van het due diligence-proces, drastisch beperkt: bij beëindiging en monitoring.

- Het **betekenisvol betrekken van betrokkenen en belanghebbenden** is essentieel voor elke stap in het due diligence proces. Betekenisvolle dialoog is een belangrijke tool voor bedrijven om risico's in kaart te brengen en daar opvolging aan te geven. Het Omnibus-voorstel bevat een ernstige afwijking van de OESO-richtlijnen en de OESO Due Diligence Handreiking door beperkingen te introduceren wanneer (in welke stappen in het due diligence proces) en welke belanghebbenden door bedrijven geconsulteerd hoeven te worden. Wanneer bedrijven stakeholders onvoldoende consulteren, ontnemen zij zichzelf ook een belangrijk leermiddel voor verdere verbetering op het gebied van duurzaamheid.
- Maatschappelijke organisaties leveren door hun **kennis, expertise en toegang tot belanghebbenden dieper in de keten vaak een belangrijke bijdrage** bij het in kaart brengen van risico's. Dit is essentieel voor het ontwerpen van effectieve maatregelen ter voorkoming van dergelijke risico's. Zo kunnen maatschappelijke organisaties soms toegang tot arbeiders verschaffen waar vakbonden niet actief mogen zijn, zijn zij een belangrijke brug naar gemeenschappen in situaties van conflict en verzamelen zij cruciale informatie door het monitoren van milieuschade die zich over jaren opstapelt.
- In **combinatie** met het beperken van de **reikwijdte** tot directe toeleveranciers in artikel 8 en **verdere doorwerking van artikel 3** bij het ontwikkelen van (verbeterde) preventie- en corrigerende actieplannen en maatregelen artikelen 10(6) en 11(7)) en het verhelpen van negatieve effecten (artikel 12), is deze beperking van de definitie van belanghebbenden in het Omnibus-voorstel zeer zorgwekkend en riskeert deze effectieve implementatie van gepaste zorgvuldigheid.

Opschorting in plaats van verantwoorde beëindiging van zakenrelaties

Het omnibusvoorstel schrapt de verplichting om zakenrelaties te beëindigen in het geval van ernstige potentiële negatieve effecten die niet op andere wijze voorkomen of gemitigeerd kunnen worden door het bedrijf. Ook zijn de richtlijnen wat betreft het tijdsplan van een preventieplan geschrapt.

Door bedrijven toe te staan om contracten met 'hoog risico' leveranciers enkel op te schorten kunnen **riskante zakenrelaties oneindig in stand worden gehouden** zonder dat hier verantwoording over hoeft te worden afgelegd. Het beëindigen van een zakenrelatie is een laatste redmiddel. Wanneer aanhoudende mensenrechtenschendingen en milieuschade ondanks inspanningen niet worden opgelost, wordt het zowel noodzakelijk als wenselijk om een zakenrelatie te beëindigen, bijvoorbeeld in de context van door de staat opgelegde dwangarbeid, gewapende conflicten of in autoritaire regimes.

- De UNGP's en de OESO-richtlijnen schetsen duidelijke due diligence verantwoordelijkheden voor bedrijven. Ze benadrukken dat het aanhouden van dergelijke relaties kan leiden tot **voortdurende medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen en schade aan klimaat en milieu**. De beperking van de aansprakelijkheid creëert in een situatie waarin ernstige gevolgen kunnen voortduren zolang er 'redelijke verwachtingen' bestaan dat de actieplannen om de gevolgen aan te pakken zullen slagen.

Boetes worden betekenisloos

Het omnibusvoorstel schrapt de verplichting dat lidstaten ervoor dienen te zorgen dat op te leggen geldboetes berekend worden op basis van de netto wereldwijde omzet van een bedrijf. Ook is er geen sprake meer van een ondergrens voor de maximale hoogte van de boetes van 5% van de netto wereldwijde omzet van het bedrijf. In plaats daarvan wordt voorgesteld dat de Europese Commissie richtlijnen voor het bepalen van de hoogte van de boetes zal uitvaardigen voor toezichthoudende autoriteiten.

- **Effectieve wetgeving dient een afschrikwekkend effect te hebben.** Dat is alleen mogelijk als toezichthouders de mogelijkheid hebben om betekenisvolle sancties op te leggen aan de (zeer grote) bedrijven waarop de CSDDD van toepassing is. De wijzigingen aan artikel 27 in het omnibusvoorstel verminderen de rechtszekerheid voor bedrijven en zorgen juist voor meer fragmentatie tussen lidstaten. Bovendien zorgt de voorgestelde wijziging niet voor minder regeldruk.

Eens per vijf jaar monitoren is onvoldoende

Het omnibusvoorstel verlengt de interval tussen periodieke beoordelingen van de effectiviteit van de genomen maatregelen en updates van het due diligence-beleid één jaar tot vijf jaar. Tegelijkertijd verduidelijkt de Commissie dat een bedrijf de implementatie van due diligence maatregelen moet beoordelen en bijwerken wanneer er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat de maatregelen niet langer adequaat of effectief zijn.

- **Due diligence dient volgens de UNGP's en de OESO-richtlijnen een continu proces te zijn** dat rekening houdt met veranderde omstandigheden en inkomende informatie, o.a. van belanghebbenden. Jaarlijkse monitoring van due diligence processen is cruciaal om ervoor te zorgen dat bedrijven tijdig en frequent risico's in hun keten in kaart brengen en deze voorkomen en aanpakken.
- **Regelmatige beoordeling van risico's in hun hele waardeketen helpt bedrijven zich aan te passen** aan nieuwe risico's en de impact op mensenrechten en milieu te beperken. Als bedrijven slechts eens per vijf jaar hun due diligence proces moeten herhalen, staat dit toe om risicovolle bedrijfsactiviteiten en zakenrelaties te behouden. Dit is onder meer problematisch wanneer bedrijven produceren in en grondstoffen halen uit landen verwickeld in conflict. Jaarlijkse beoordeling helpt bedrijven om risico's in de keten aan te pakken voordat deze resulteren in mensenrechtenschendingen of milieuschade, met juridische en/of reputatieschade als gevolg.
- **Regelmatige terugkoppeling van due diligence processen naar belanghebbenden** draagt bovendien bij aan het vertrouwen tussen het bedrijf en belanghebbenden, zoals arbeiders, gemeenschappen en maatschappelijk middenveld. Bedrijven die een robuust due diligence proces

hebben opgezet zijn bovendien beter in staat om betekenisvolle dialoog aan te gaan met belanghebbenden.

Vermindering van ambities in lidstaten door harmonisatie

Het omnibusvoorstel breidt de harmonisatie uit tot meer bepalingen die de kern van due diligence-verplichtingen treffen. Het voorstel betreft de gehele artikelen 6, 8 en 14, alsmede artikelen 10(1) tot (5) en artikel 11(1) tot (6). Het Omnibus-voorstel bepaalt daarmee het plafond voor lidstaten voor duurzaamheidswetgeving, dat momenteel lager is dan internationale standaarden uiteengezet in de UNGP's en de OESO-richtlijnen. Bijvoorbeeld de beperking van de due diligence-verplichting tot de directe zakenrelaties van een bedrijf (zie artikel 8), zou daarmee onder de harmonisatiebepaling komen te vallen.

- De consequentie is dat lidstaten in **(toekomstige) nationale regelgeving** niet verder kunnen gaan in de due diligenceverplichting voor bedrijven dan de directe zakenrelaties. Dat is niet in lijn met de kern van due diligence, namelijk risicogericht onderzoek in de hele waardeketen, zoals expliciet uiteen is gezet in de UNGP's en de OESO-richtlijnen. Eenzelfde beperking geldt met betrekking tot het verkrijgen van informatie van directe zakenpartners met minder dan 500 werknemers, zoals verwoord in artikel 8 lid 5. Van dit verbod kan niet worden afgeweken in nationale wetgeving.
- Het is derhalve belangrijk om stil te staan bij **de consequenties van (uitbreiding van) maximale harmonisatie** op het ambitieniveau en de effectiviteit van toekomstige duurzaamheidswetgeving en -initiatieven in lidstaten. Het omnibusvoorstel ondermijnt (toekomstige) nationale regelgeving die meer bescherming biedt op bijvoorbeeld het gebied van arbeidsrechten, consumentenrechten of milieubescherming. Bovendien riskeert het omnibusvoorstel het stagneren van duurzaamheidsinnovatie, omdat maximale harmonisatie onvoldoende ruimte biedt voor sectorale aanpak.